

Neetična nabava muzejskih predmeta

Dautović, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:685315>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2018./2019.

Martina Dautović

Neetična nabava muzejskih predmeta

Završni rad

Mentor: dr.sc.prof. Žarka Vujić

Zagreb, lipanj 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Nabava muzejskih predmeta.....	2
2.1. Politika upravljanja muzejskim zbirkama.....	2
2.1.1. Politika sabiranja.....	3
3. Etično ponašanje u muzejima	6
3.1. Etički kodeks.....	7
3.2. Konvencija o načinima zabrane i sprječavanju ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima.....	8
3.3. Etika nabave muzejskih predmeta	9
4. Neetična nabava muzejskih predmeta.....	11
4.1. ICOM.....	11
4.2. ICOM-ov etički kodeks.....	12
4.2.1. Pravo vlasništva	13
4.2.2. Podrijetlo i mjere opreza.....	15
4.2.3. Predmeti ili primjerci nabavljeni neovlaštenim ili neznanstvenim terenskim radom	20
5. Zaključak.....	23
6. Literatura.....	24
Popis slika:	28
Sažetak	29
Summary.....	30

1. Uvod

Etično ponašanje je jedan od temelja rada svih javnih institucija pa tako i muzeja. Ono se ugrađuje u standarde koje svaki zaposlenik mora ispuniti kako bi muzej funkcionirao kao cjelina za dobrobit zajednice. Za etički rad u muzejima najvažniji su etički kodeksi koji usmjeravaju svaku muzejsku aktivnost pa tako i nabavu muzejskih predmeta. Nabava muzejskih predmeta je jedna od temeljnih aktivnosti muzeja i očekuje se da bude obavljena prema etičkim načelima koja se nalaze ne samo u kodeksima već i politikama sabiranja koje su definirane od strane muzeja.

Cilj ovog rada je pokazati kako unatoč mnogim dokumentima koji bi trebali regulirati nabavu predmeta, muzeji i dalje ne obavljaju potrebne istrage o podrijetlu i vlasništvu predmeta pri njihovom nabavljanju te se dovode u situaciju da im se nabave smatraju neetičnima. Također je cilj prikazati kako su se etički standardi promijenili kroz vrijeme i kako su starije nabave muzejskih predmeta danas smatraju neetičnima.

U ovom će radu biti opisana nabava muzejskih predmeta i njezina načela, ukratko će biti objašnjen odnos etike i muzejske struke, te će se definirati neetična nabava muzejskih predmeta čiji će primjeri biti predstavljeni na temelju ICOM-ovog etičkog kodeksa, dakle biti će predstavljeni primjeri nabave iz dalje i bliže prošlosti koji se prema današnjim standardima smatraju neetičnima i neispravnima.

2. Nabava muzejskih predmeta

Nabava muzejskih predmeta jedna je od temeljnih muzejskih aktivnosti. Prema Zakonu o muzejima¹ muzej može muzejsku građu (i dokumentaciju) pribavljati kupnjom, darovanjem, nasljeđivanjem, zamjenom, terenskim radom i istraživanjem te na drugi zakonom dopušten način. U dokumentu preporuke za rad muzeja Muzejskog dokumentacijskog centra² je navedeno da obrazloženje za nabavu predmeta piše stručna osoba iz područja kojem predmet pripada, a na temelju tog obrazloženja stručno vijeće muzeja ili povjerenstvo koje je imenovao ravnatelj donosi odluku o nabavi. U istom dokumentu piše kako prilikom nabave predmeta muzej mora imati ovjerenu izjavu o vlasništvu te da prema Zakonu o autorskim pravima i srodnim pravima mora pribaviti autorsko pravo ako ono postoji nad određenim predmetom.³ Prilikom nabave predmeta potrebno je promisliti je li muzej u mogućnosti brinuti se o predmetu; uklapa li se predmet u zbirku i hoće li biti važan za njezinu budućnost; ako postoje uvjeti od strane prodavača ili darivatelja predmeta, može li ih muzej prihvatiti i jesu li ostvarivi itd. Sve bi se ovo trebalo nalaziti u politici upravljanja muzejskim zbirkama.⁴

2.1. Politika upravljanja muzejskim zbirkama

Dokument kojeg bi svaki muzej trebao imati je politika upravljanja muzejskim zbirkama u kojoj su opisani načini i standardi rada muzeja sa zbirkama. „Politika služi kao vodič zaposlenicima, a kao izvor informacija javnosti.”⁵ Prema ICOM-ovom etičkom kodeksu⁶ upravno tijelo svakog muzeja bi trebalo usvojiti i objaviti politiku upravljanja zbirkama koja se odnosi na nabavku, brigu i uporabu zbirki.

„Dobra politika upravljanja muzejskim zbirkama pokriva široki spektar tema:

- 1) svrhu muzeja i ciljeve zbirke
- 2) metode nabave predmeta za zbirku
- 3) metode izlučivanja predmeta iz zbirke
- 4) posudbu iz muzeja i u muzej

¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. „Zakon o muzejima“. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_61_1267.html (15.6.2019.)

² Muzejski dokumentacijski centar. „Preporuke za rad u muzeju“. Preuzeto s: http://www.mdc.hr/UserFiles/File/propisi,smjernice,upute/Preporuke%20za%20rad%20u%20muzeju_zadnja%20verzija.pdf (15.6.2019.)

³ ibidi.

⁴ Malero, Marie C., „A Legal Primer on Managing Museum Collections“. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1985. Str.47.

⁵ ibidi. str. 43.

⁶ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.“ Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

- 5) rukovanje predmetima koji su ostavljani na brigu muzeju
- 6) općenitu briga i kontrola predmeta iz zbirke
- 7) pristup zbirkama
- 8) procedure osiguranja zbirki
- 9) dokumentaciju predmeta ”⁷

Politika upravljanja muzejskim zbirkama bi trebala biti rezultat dogovora osoblja muzeja i članova upravnog vijeća. Cilj je stvoriti politiku koja je razumljiva svima kako bi se mogla što kvalitetnije provoditi i kako bi svi zaposlenici uspješno obavljali svoje dužnosti.⁸ „Kako bi se sve to postiglo potrebno je slijedeće: jasno definirati područja odgovornosti; gdje je moguće, povjeriti autoritet konačnog donošenja odluke jednom pojedincu ili grupi; uspostaviti politiku, ali gdje je prihvatljivo dopustiti autoritetima za donošenja odluka da odobre iznimke u netipičnim situacijama; naglasiti održavanje potpunih zapisa povezanih sa svim odlukama i postupcima u radu sa zbirkama.”⁹

2.1.1. Politika sabiranja

Kao jedan od elemenata svake politike upravljanja muzejskim zbirkama je i politika sabiranja odnosno metode odgovorne nabave muzejskih predmeta. U toj bi politici trebale biti navedene točne procedure nabave predmeta, tko je odgovoran za pokretanje nabave i za konačnu odluku o nabavi, također u politici treba navesti kako će se provoditi dokumentacija predmeta i cjelokupnog procesa nabave, tko će biti odgovoran za nju itd.¹⁰

Politika sabiranja, odnosno politika upravljanja muzejskim zbirkama bi trebala biti revidirana svakih pet godina. „Ipak savršeno sastavljen dokument, pa i onaj revidiran svakih pet godina, ne znači ništa ako ne postoji precizan plan popunjavanja zbirki koji će se moći nadzirati i vrednovati. Imaju li muzeji oboje, bliži su kvalitetno provođenju aktivnosti sabiranja.”¹¹

Jedan od starijih, ali vrlo dobrih primjera politike sabiranja je Politika nabavljanja antikviteta J. Paul Getty muzeja iz 1987. godine. U ovoj je politici bilo jasno objašnjeno kako se osigurati od nabavke predmeta koji su ukradeni, ilegalno izvezeni iz zemlje podrijetla i ilegalno uvezeni u SAD. Neki od postupaka su: slanje fotografija vladinim službenicima

⁷ Malaro, Marie C., „A Legal Primer on Managing Museum Collections“. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1985. Str.43.

⁸ Ibiđi

⁹ Ibiđi str.45

¹⁰ Ibiđi, str. 47.

¹¹ Vujić, Ž. „Kvaliteta i politika sabiranja“. Informatika Museologica, vol.33, No. 3-4 (2002.) Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=207223 (15.6.2019.)

zemalja koje bi mogle biti zemlje podrijetla predmeta s ciljem dobivanja informacija o predmetu, slanje fotografija IFAR-u¹² kako bi dobili informaciju je li određeni predmet prijavljen kao ukraden, itd. Također je navedeno da će se predmeti nabavljati samo od onih trgovaca umjetninama koji imaju potvrdu o legalnom izvoženju predmeta iz zemlje podrijetla i legalnom uvoženju u SAD.¹³

Također treba analizirati i politiku sabiranja The British museum-a koji je u posljednje vrijeme pod velikim pristiskom javnosti zbog svojih neetičnih nabava tijekom kolonizacije i ostalih različitih ekspedicija zbog kojih se danas u njemu nalazi veliki broj predmeta koje zemlje podrijetla žele natrag jer su od velike kulturne važnosti za njih. U današnjoj politici sabiranja British museum-a¹⁴ pod točkom 2. *Principi nabave* stoji kako će Muzej nabavljati samo one predmete koji su legalno dostupni za nabavu i za koje ne postoji opravdani razlog za vjerovanje da su nepravедno uzeti od zakonitog vlasnika; ukradeni s arheoloških nalazišta ili muzeja; ilegalno uvezeni ili izvezeni. Također se navodi kako bi predmeti koji se nabavljaju za kolekcije trebali imati dokumentiranu pravnu povijest, ali je moguće da se predmeti bez dokumentirane povijesti dodaju u zbirku ako su ispunjeni uvjeti o legalnoj dostupnosti i legalnom izvozu ili uvozu te ako su zakonito oduzeti od strane carine, ako im inače prijete uništavanje itd. U politici su navedeni i dokumenti koje će Muzej poštivati i pratiti u svojem radu kao što su npr.: UNESCO-va Konvencija o načinima zabrane i sprječavanju ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima, ICOM-ov Etički kodeks za muzeje, Etički kodeks za muzeje Museum Association-a (u nastavku MA) itd.

U Hrvatskoj su muzeji prema članku 22. iz Pravilnika o tehničkim i stručnim standardima muzeja¹⁵ iz 2006. godine bili dužni prihvatiti i objaviti pisanu izjavu o svojoj politici sakupljanja koja sadrži sve postupke koje muzej namjerava provesti pri skupljanju predmeta, ali trenutno se čeka novi pravilnik tako da danas u Hrvatskoj nije obavezno imati taj dokument. Unatoč tome u Hrvatskoj postoji određen broj muzeja koji ima politiku sabiranja.

¹² International Foundations for Art Research je neprofitna organizacija koja nudi informacije vezane uz vlasništvo, autentičnost, krađu predmeta

¹³ Pinkerton, L.F. „Museums Can Do Better: Acquisitions Policies Concerning Stolen and Illegally Exported Art”, 5 Jeffrey S. Moorad Sports L.J. 59 (1998). Str. 65. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1212&context=mslj> (15.6.2019.)

¹⁴ British museum. „Acquisition of objects for collection.” U slobodnom prijevodu preuzeto s https://www.britishmuseum.org/pdf/Acquisitions_objects_collection_policy_Dec_2018.pdf (15.6.2019.)

¹⁵ Ministarstvo kulture. „Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacija.” Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (28.6.2019.)

Jedan od njih je Tiflološki muzej u čijoj politici upravljanja muzejskim zbirkama¹⁶ pod točkom 5. *Postupci pri nabavi* piše kako Muzej nabavlja predmete kupnjom, darovanjem, razmjenama ili terenskim sakupljanjem s naglaskom na poštivanje zakonskih uvjeta prilikom nabave. U politici se također navodi kako „pri preuzimanju novog predmeta mora biti jasno utvrđeno njegovo porijeklo, način pribavljanja koji mora biti u skladu s etičkim načelima muzejske struke, a svaka zakonska procedura koja je primijenjena pri upravljanju predmetima zbirke treba biti dokumentirana (ugovori, historijat predmeta, prijenos vlasništva itd.).”¹⁷ Kao primjer lošije politike među hrvatskim muzejima bi se mogla izdvojiti politika sabiranja Muzeja za umjetnost i obrt koja je vrlo kratka i nerazrađena.

Prema ICOM-ovom Etičkom kodeksu¹⁸, odnosno prema točki 2.9. *Nabava izvan okvira politike o upravljanju zbirkama*, muzej bi trebao nabavljati predmete izvan politike upravljanja zbirkama samo u iznimnim prilikama uzimajući u obzir dostupna stručna mišljenja i gledišta svih zainteresiranih strana te kulturni značaj predmeta i posebne interese drugih muzeja koji skupljaju takav materijal, ali i u takvim prilikama predmete bez dokaza o vlasništvu ne bi trebalo nabavljati.

¹⁶ Tiflološki muzej. „Politika upravljanja muzejskim zbirkama.“ Preuzeto s: <http://www.tifoloskimuzej.hr/page.aspx?id=28> (15.6.2019.)

¹⁷ Ibid.

¹⁸ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.“ Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

3. Etično ponašanje u muzejima

„Etička načela pomažu ljudima da donesu odluke o tome što trebaju učiniti. Etičke prakse se temelje na pravima, obvezama ili drugim vrijednostima. Djelovati etički znači usvojiti ponašanja koja će, ako budu univerzalno prihvaćena, dovesti do najbljih mogućih ishoda za što veći broj ljudi. Zajednički dogovoreni skup etičkih načela i praksi potiče ljude da djeluju korisno i za opće dobro.”¹⁹

Etički standardi u muzejima nisu statični, ne ostaju uvijek isti, oni se mijenjaju zajedno s društvom i zajednicama kojima služe. Zato danas veliki utjecaj na etičko ponašanje muzeja imaju društvene promjene, posebice multikulturalnost. To se može vidjeti u promjenama u etičkim kodeksima American Alliance of Museums-a (u nastavku AAM)²⁰ kroz godine, odnosno u onome na što su se fokusirali u njima. U ranijem kodeksu fokus je bio na pojedincu, kasnije na objektu, a na kraju na društvenim odgovornostima. U takvim je promjenama važna zadaća muzeja da bude mjesto u kojem su svi tretirani na isti način i u kojem se svaki član zajednice osjeća zastupljen.²¹

Muzeji kao mjesta velike kulturne važnosti svojim postupcima kao što je nabava predmeta, komuniciranje sa zajednicom, briga o zbirkama, načini izlaganja predmeta, komuniciranje informacija o predmetima, izlučivanje predmeta itd. utječu i na moral zajednice u kojoj djeluju, a svi članovi muzejske zajednice mogu utjecati na stvaranje standarda koji pomažu muzeju da djeluje prema etičkim načelima. Kako bi cijeli taj sistem funkcionirao, potrebno je da svi oni koji rade u muzeju, od kustosa do volontera, imaju točno određene zadatke i dužnosti koje obavljaju odgovorno i na najvišoj mogućoj razini. Edson²² muzejske dužnosti dijeli u tri skupine: prva skupina su općenite dužnosti koje se odnose na svakodnevne aktivnosti koje se provode pomoću ispravnih i sigurnih metoda kao što su sabiranje predmeta, njihovo smještanje u muzej, interakcija sa kolegama i javnosti itd; druga grupa su posebne dužnosti koje se obavljaju povremeno i odnose se na zaštitu predmeta, osobni integritet i ostale aktivnosti koje ne ulaze u grupu svakodnevnih aktivnosti i na kraju treća grupa su izvanredne aktivnosti koje su povezane sa sigurnošću predmeta, institucije, posjetitelja, profesije itd. Pomoć pri izvršavanju svih tih dužnosti i odgovornosti su dokumenti kao npr. misija ili poslanje muzeja, etički kodeks, politika upravljanja muzejskim zbirkama, itd. „Kaos

¹⁹ American Alliance of Museums. „Ethics, standards and professional practices.” U slobodnom prijevodu pruzeto s <https://www.aam-us.org/programs/ethics-standards-and-professional-practices/ethics/> (15.6.2019.)

²⁰ American Alliance of Museums – Američki Savez Muzeja

²¹ Edson, G. „Museum Ethics“. London: Routledge, 1997. Str. 48.

²² Ibid. Str. 54.

nastaje kada ne postoje pravila za rješavanje sukoba interesa. Kako bi se izbjegao kaos, potrebni su red i organizacija. Sastavni dio svake profesionalne organizacije je korištenje etičkog kodeksa.”²³

3.1. Etički kodeks

„Etički kodeks je osnovni alata za vođenje muzeja i njegova osoblja u njihovom radu i ponašanju bez obzira na položaj, dob ili prirodu odgovornosti, unutar ili izvan muzeja.”²⁴ Prema Edsonu²⁵ postoje dva osnovna i logična razloga za postojanje etičkog kodeksa. Prvi razlog definira etičke standarde i spaja ih s aktivnostima muzeja. Ovaj je korak neposredan i smatra se fazom traženja etičkog procesa. Druga, konačna faza se odnosi na primjenu definiranog kodeksa na svakodnevne muzejske prakse i smatra se konačnom fazom koja definira rezultate kodeksa. Edson²⁶ također navodi kako je moguće opisati stvaranje etičkog kodeksa kroz tri dijela: prvi je prepoznavanje etičkog cilja, drugi je opisivanje tog cilja i treći postizanje etičkog cilja. Većina etičkih kodeksa je podijeljena prema temama, tako postoje zasebne cjeline u kodeksu koje se tiču određene muzejske aktivnosti kao npr. upravljanja muzejom (organiziranje, financiranje...), nabava predmeta, izlučivanje predmeta, odnosi s javnošću itd. Važnost toga da svaki dio muzeja funkcionira prema etičkim standardima je vidljiva i iz činjenice kako uz etičke kodekse koji obuhvaćaju sve aktivnosti muzeja postoje i zasebni kodeksi koji definiraju rad određenih muzejskih profesija, kao npr. kodeksi za kustose, konzervatore, dokumentariste itd.²⁷ Američki savez muzeja među prvima uviđa važnost definiranja etičkih načela te 1925. godine objavljuje Etički kodeks za muzejske radnike koji postavlja temelje za daljnje rasprave o ovoj temi.²⁸ Danas je najrasprostranjeniji ICOM-ov Etički kodeks za muzeje, ali uz njega postoji još veliki broj kodeksa izdanih od strane muzejskih saveza određenih zemalja, tako npr. kao najpoznatiji nakon ICOM-ovog kodeksa je etički kodeks AAM-a²⁹, a među europskima se izdvaja Etički kodeks MA-a³⁰. Potrebno je izdvojiti i Etički kodeks za prirodoslovne muzeje kojeg je izradio NATHIST (Međunarodni odbor za prirodoslovne muzeje) koji je usvojen 2014. godine na generalnoj

²³ Ibiđi, str. 37.

²⁴ UNESCO. „Ethical standards in musuems.” U slobodnom prijevodu preuzeto s: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/Ethical-Standards-in-Museums.pdf> (15.6.2019.)

²⁵ Edson, G. „Museum Ethics”. London: Routledge, 1997. Str. 42.

²⁶ Ibiđi

²⁷ Ibiđi. Str. 119.

²⁸ Macdonald, S. „A companion to museum studies”. New Jersey: Bleckwell Publishing. (2006.) str. 433

²⁹ American Alliance of Museums – Američki savez muzeja

³⁰ Musuem Association – muzejski savez ujedinjenog kraljevstva je najstariji takav savez osnovan 1889. godine.

skupštini ICOM-a. Potreba za zasebnim kodeksom za prirodoslovne muzeje proizlazi iz specifičnosti primjeraka koje ti muzeji sabiru (npr. ljudski ostatci, fosili, biljke itd.). Cilj ovog kodeksa je osigurati da način nabave i izlaganja primjeraka bude proveden na etičan način koji neće dovesti do uništavanja različitih prirodnih staništa, ugrožavanja određenih životinjskih ili biljnih vrsta itd.³¹

Etički kodeks se zasniva na moralu onih koji će ga se držati, on nije definiran zakonom što rezultira određenim poteškoćama u njegovoj primjeni, a ona osoba koja ga se neće pridržavati neće biti kažnjena u odnosu na neki zakon, već će doživjeti otkaz ili neku drugu manje rigoroznu, ali upozoravajuću mjeru.³² Dakako, ukoliko je muzej javno i interno obznanio da se u njemu muzejska djelatnost provodi po odabranom etičkom kodeksu.

„Postoje četiri osnovna problema s većinom etičkih kodeksa:

1. nedostatak razumijevanja kodeksa članova profesije
2. nepostojanje metoda za primjenjivanje kodeksa
3. kodeks je preopćenit za davanje definiranih uputa
4. kodeks je zastario i mehanizam za reviziju je presložen³³

3.2. Konvencija o načinima zabrane i sprječavanju ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima

Uz etičke kodekse potrebno je kao važan dokument i smjernicu u odgovornom radu sa zbirkama izdvojiti i UNESCO-vu Konvenciju o načinima zabrane i sprječavanju ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima koja je vrlo važna za etičnu nabavu predmeta. Ova je Konvencija nastala 1970. godine na UNESCO-vom sastanku u Parizu, a stupila je na snagu 1972. godine. Razlog nastanka ove konvencije je povećanje krađa kulturnih dobara i stanje na tržištu kulturnim dobrima na kojem se počelo pojavljivati sve više predmeta koji su ilegalno izvezeni iz zemlje podrijetla i uvezeni u druge zemlje. Dosad je ovu konvenciju prihvatilo 139 zemalja među kojima je i Hrvatska.³⁴

„Konvencija iz 1970. zahtijeva od država članica da poduzmu mjere na ovim glavnim područjima: preventivne mjere: inventari, potvrde o izvozu, izricanje kaznenih ili

³¹ ICOM Croatia. „Etički kodeks za prirodoslovne muzeje“. Preuzeto s <http://www.icom-croatia.hr/arhiva/eticki-kodeks-za-prirodoslovne-muzeje/> (28.6.2019.)

³² Edson, G. „Museum Ethics“. London: Routledge, 1997. Str. 117.

³³ Ibid. Str. 120.

³⁴ UNESCO. „Countries share good practices to combat illicit trafficking of cultural property“. u slobodnom prijevodu pruzeto s <https://en.unesco.org/news/countries-share-good-practices-combat-illicit-trafficking-cultural-property> (15.6.2019.)

administrativnih sankcija, obrazovne kampanje itd.; odredbe o povratu imovine: Prema članku 7 (b) (ii) Konvencije, države stranke se obvezuju, na zahtjev države stranke "porijekla", poduzeti odgovarajuće korake za povrat i povratak takvih kulturnih dobara uvezenih nakon stupanja na snagu ove Konvencije u obje države, pod uvjetom, međutim, da država moliteljica isplati pravednu naknadu nevinom kupcu ili osobi koja ima valjano pravo na tu imovinu.; Okvir međunarodne suradnje: ideja jačanja suradnje između država stranaka prisutna je u cijeloj Konvenciji. U slučajevima kada je kulturno nasljeđe ugroženo od moguće pljačke, članak 9. pruža mogućnost za konkretnije obveze, kao što je poziv na kontrolu uvoza i izvoza.”³⁵

3.3. Etika nabave muzejskih predmeta

Muzeji imaju veliku moralnu i etičku odgovornost prema zajednicama kojima služe, ali i prema onim zajednicama koje su predstavljene putem predmeta u zbirkama. Ta odgovornost započinje već od nabave predmeta koja bi trebala pratiti i poštivati sve etičke i zakonske odredbe muzeja što znači da svatko tko sudjeluje u nabavi predmeta mora biti dobro upoznat sa standardima i principima muzejske nabave te mora biti na moralnoj i etičkoj razini koja neće dopustiti da dođe do sukoba interesa. Prije nabave predmeta, muzej mora biti u potpunosti uvjeren u ispravnost svih dokumenata koji se nalaze uz predmet odnosno da dokumenti nisu lažirani, potrebno je istražiti povijest vlasništva i podrijetlo predmeta kao i je li predmet ukraden ili ilegalno izvezen ili uvezen. Cijeli taj proces nije važan samo za to kako bi nabava bila etična nego i kako bi se, ako dođe do nabave predmeta, podaci o njemu na ispravan način komunicirali zajednici.³⁶ Kako bi muzejima bilo lakše definirati standardni postupak nabave, ICOM je prvi donio Etiku akvizicije (nabave) predmeta.

Etika akvizicije predmeta je donesena 1970. godine na sastanku u Parizu, a utemeljena je na ovim načelima: „Bez obzira na predmet ili disciplinu muzeja i gdje god se nalazio u svijetu, određena načela etike i profesionalnog integriteta u odnosu na nabavu predmeta mogu se smatrati primjenjivima. Ukratko, to znači da mora postojati puna, jasna i zadovoljavajuća dokumentacija u odnosu na podrijetlo bilo kojeg predmeta koji se želi nabaviti, što je jednako važno za predmet koji se općenito svrstava u kategoriju umjetnosti kao predmet arheologije,

³⁵ UNESCO. „Illicit Trafficking of Cultural Property.” u slobodnom prijevodu preuzeto s <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/1970-convention/> (15.6.2019.)

³⁶ Edson, G. „Museum Ethics“. London: Routledge, 1997. Str. 194.

etnologije ili nacionalne i prirodne povijesti."³⁷ Kao preporuke, etika akvizicije među ostalim savjetuje potrebu prikupljanja sve dokumentacije koja se nalazi uz predmet, ako se radi o nabavi predmeta putem znanstvenog i terenskog rada u nekoj drugoj državi, potrebno je dobiti suglasnost te države, u slučaju sumnje da je predmet koji se nabavlja ukraden ili nezakonito izvezen iz neke države potrebno je kontaktirati zemlje za koje se pretpostavlja da su mjesta podrijetla tog predmeta itd.³⁸

³⁷ ICOM. „Ethics of acquisition.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <http://archives.icom.museum/acquisition.html> (15.6.2019.)

³⁸ Ibid.

4. Neetična nabava muzejskih predmeta

Neetična nabava bi, dakle, bila ona nabava koja nije u skladu sa smjernicama nekog odabranog etičkog kodeksa i standarda ponašanja muzeja. Takva je nabava najčešće rezultat nedovoljno uloženog truda muzeja u ispitivanje podrijetla određenog predmeta, analiziranje dokumentacije koja se nalazi uz objekt i sl. I same aukcijske kuće su potvrdile da im veliki broj predmeta stvara poteškoće u provjeri podrijetla te da se vrlo često zna dogoditi da predmet bude stavljen na aukciju bez prethodne provjere. Dok privatni kolekcionari ne osjećaju toliku moralnu odgovornost pri nabavi predmeta, muzeji, kao javne institucije koje su u službi društva i većinom financirani iz javnih sredstava imaju ne samo pravnu već i veliku moralnu i etičku odgovornost da svi predmeti koje nabavljaju imaju sigurnu potvrdu o podrijetlu i vlasništvu.³⁹ O odgovornostima muzeja pri nabavi predmeta govori i ICOM-ov etički kodeks.

4.1. ICOM

ICOM je međunarodna organizacija muzeja i muzejskih stručnjaka posvećena istraživanju, očuvanju i komuniciranju društvu svjetsku prirodnu i kulturnu baštinu. ICOM kao svojih 5 glavnih misija navodi: uspostavljanje standarda izvrsnosti, vođenje diplomatskog foruma, razvijanje profesionalnih mreža, vođenje globalnog trusta mozgova, obavljanje međunarodne misije.⁴⁰

ICOM nastaje u razdoblju između 1946. i 1947. godine s Chaunceyem J. Hamlinom kao prvim predsjednikom. Nakon 1947. organizacija se počinje sve više razvijati i širiti u svijetu, a njene aktivnosti postaju sve profesionalnije.⁴¹ Danas ICOM djeluje u preko 140 zemalja, a mreža ICOM-a broji preko 35 000 članova koji predstavljaju globalnu muzejsku zajednicu.⁴² U Hrvatskoj je nacionalni Hrvatski komitet ICOM-a osnovan 1991. godine, a danas mu se sjedište nalazi u Etnografskom muzeju u Zagrebu. U financiranju aktivnosti hrvatskog

³⁹ Pinkerton, L.F. „Museums Can Do Better: Acquisitions Policies Concerning Stolen and Illegally Exported Art”, 5 Jeffrey S. Moorad Sports L.J. 59 (1998). Str. 60. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1212&context=mslj> (15.6.2019.)

⁴⁰ ICOM. „Missions and objectives.” U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://icom.museum/en/about-us/missions-and-objectives/> (15.6.2019.)

⁴¹ ICOM. „History of ICOM.” U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom/> (15.6.2019.)

⁴² ICOM Croatia. „ICOM in brief.” U slobodnom prijevodu preuzeto s <http://www.icom-croatia.hr/en/icom/icom-ukratko/> (15.6.2019.)

ICOM-a sudjeluju Ministarstvo kulture, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport (Zagreb) te Istarska županija.⁴³

4.2. ICOM-ov etički kodeks

„ICOM-ov etički kodeks za muzeje omogućuje profesionalnu samoregulaciju u onom ključnom području javnog djelovanja u kojem je zakonodavstvo na državnoj razini promjenjivo i nedosljedno. On propisuje minimalne standarde ponašanja i djelovanja kojima stručno muzejsko osoblje širom svijeta s razlogom može težiti, te istodobno izražava prihvatljiva očekivanja koja javnost ima od muzejske struke.”⁴⁴

Prvi cjeloviti Kodeks profesionalne etike ICOM izdaje 1986. godine, prije toga je 1970. objavljena već spomenuta Etika akvizicije, a nakon višegodišnje revizije i vodeći se ranijim izdanjem, 2001. objavljen je Etički kodeks za muzeje koji je prihvaćen 2004. godine u Seulu na 21. generalnoj skupštini ICOM-a.⁴⁵

Kodeks se sastoji od 8 točaka:

1. Muzeji čuvaju, tumače i promiču prirodno i kulturno nasljeđe čovječanstva. (institucionalni položaj, fizički resursi, financijski resursi, osoblje)
2. Muzeji koji posjeduju zbirke čuvaju ih za dobrobit društva i njegovog razvitka. (nabava zbirki, rashodavanje zbirki, briga o zbirkama)
3. Muzeji čuvaju izvorna svjedočenja o stjecanju i prenošenju znanja. (osnovna svjedočenja, prikupljanje i istraživanje u muzejima)
4. Muzeji pružaju mogućnosti za vrednovanje, razumijevanje i upravljanje prirodnim i kulturnim nasljeđem. (stalni postavi i izložbe, drugi resursi)
5. Muzeji posjeduju resurse koji pružaju mogućnosti za druge javne službe i usluge. (službe za identifikaciju)
6. Muzeji blisko surađuju sa zajednicama iz kojih njihove zbirke potječu, kao i s onima kojima služe. (podrijetlo zbirki, poštovanje prema zajednicama kojima su muzeji namijenjeni)
7. Muzeji rade u skladu sa zakonom. (pravni okvir)

⁴³ ICOM Croatia. „History & Heritage.” U slobodnom prijevodu pruzeto s <http://www.icom-croatia.hr/en/otnama/povijest-i-bastina/> (15.6.2019.)

⁴⁴ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.” Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

⁴⁵ ibidi.

8. Muzeji rade na stručan način. (profesionalno ponašanje, sukob interesa)⁴⁶

Kao temelj ovog rada važna je točka 2. odnosno ovaj njen dio: *nabavljanje zbirki s najvećom pažnjom na točkama 2.2. pravo vlasništva, 2.3. podrijetlo i mjere opreza i 2.4. predmeti ili primjerci nabavljeni neovlaštenim ili neznanstvenim terenskim radom*. Ostale točke koje se nalaze pod podnaslovom *nabavljanje zbirki* su:

*2.5. kulturno osjetljivi materijal, 2.6. Zaštićeni biološki i geološki primjerci, 2.7. Žive zbirke, 2.8. Radne zbirke, 2.9. Nabava izvan okvira politike o upravljanju zbirka, 2.10. Nabave koje nude članovi upravnog tijela ili muzejsko osoblje i 2.11. Posebno odlaganje.*⁴⁷

4.2.1. Pravo vlasništva

„Muzej ne bi trebao nabavljati kupnjom, darovanjem, posudbom, nasljeđivanjem ili razmjenom niti jedan predmet ili primjerak ukoliko nije uvjeren u pravo vlasništva. Dokaz o zakonitom vlasništvu u nekoj zemlji ne podrazumijeva uvijek i pravo vlasništva.”⁴⁸

4.2.1.1. Primjeri

Tijekom Drugog svjetskog rata nacisti oduzimali su i otuđivali umjetnine od Židova nakon čega su ti predmeti prolazili kroz ruke trgovaca i dilera umjetninama, a preko njih došli u muzeje, pritom su potpuno ignorirani prvotni vlasnici predmeta od kojih su nasilno oduzeti ili ukradeni. Nizozemska, svjesna činjenice da postoji velika mogućnost da se takvi predmeti nalaze i u njenim muzejima, pokreće projekt pod nazivom Museale Verwervingen.

Projekt Museale Verwervingen je pokrenut 2009. godine s ciljem otkrivanja predmeta u muzejskim zbirka koji su ukradeni, ponajviše od Židova, u razdoblju od 1933. do 1945., odnosno za vrijeme Drugog svjetskog rata, a koji su u poslijeratnim okolnostima dospjeli u nizozemske muzeje. U projektu je sudjelovalo 163 muzeja koji su sami provodili istrage podrijetla predmeta u svojim zbirka tijekom kojih su tražili predmete koji su ukradeni ili prodani pod prisilom.⁴⁹ Na stranicama je objavljen popis predmeta za koje se pretpostavlja da su problematičnog podrijetla, a identificirali su ih prema slijedećim kriterijima:

⁴⁶ ibidi.

⁴⁷ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.“ Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

⁴⁸ ibidi.

⁴⁹ Museale Verwervingen vanaf 1993. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.musealeverwervingen.nl/> (15.6.2019.)

- a) „ a) predmeti koji su pripadali židovskim kolekcionarima ili prodavačima od 1933. do 1945. bez jasne potvrde da je predmet prodan ili dan na potpuno dobrovoljan i pravilan način;
- b) predmeti prodani na aukcijama u Njemačkoj između 1933. i 1945. i Austriji u godinama od 1938. do 1945., a među kojima su bili oduzeti predmeti;
- c) predmeti koji su se nalazili u rukama aukcijskih kuća ili pojedinaca za koje se zna ili sumnja da su bili umiješani u posao s ukradenim predmetima između 1933. i 1945.;
- d) predmeti koje su nizozemske vlasti oduzele nakon rata;
- e) predmeti koje su stekli ratni zločinci;
- f) predmeti napušteni od strane Nijemaca nakon 1945. godine;
- g) anonimni darovi muzejima u razdoblju nakon 1945.;
- h) f) objekti registrirani u zbirkama na neobičan način ili sa sumnjivim komentarima, itd.”⁵⁰

Zaključno, otkriveno je da od 163 istražena muzeja, 42 u svojim kolekcijama imaju predmete koji su ukradeni ili oduzeti tijekom navedenog razdoblja, a ukupan broj tih predmeta iznosi 170.⁵¹ Ako postoji mogućnost utvrđivanja vlasništva nad predmetom, ti muzeji imaju dužnost kontaktirati originalne vlasnike predmeta ili njihovu rodbinu, a koja ima pravo tražiti povrat tih predmeta.

Problemi s vlasništvom se javljaju i prije Drugog svjetskog rata, odnosno tijekom razdoblja kolonizacije kada su kolonizatorske sile iz zemalja Afrike i Azije izvozile mnoge predmete, većinom velike kulturne važnosti za zemlje podrijetla, i prisvajali ih kao svoje vlasništvo. Prema procjenama senegalskog autora Felwine Sarr i francuskog povjesničara Benedicta Savoya, 90% materijalne kulturne baštine Afrike se nalazi izvan tog kontinenta.⁵² Danas se velik broj tih predmeta nalazi u europskim muzejima, a javnost ih sve više kritizira naglašavajući uz to kako je sam način nabave tih predmeta bio neetičan i podsjeća na važnost njihova povratka zemljama koje zapravo imaju pravo vlasništva nad njima. I sam predsjednik Francuske, Emmanuel Macron je izjavio kako je potrebno započeti razgovor o vraćanju

⁵⁰ Museale Verwervingen vanaf 1993. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.musealeverwervingen.nl/> (15.6.2019.)

⁵¹ Boffey, D. „Dutch museums discover 170 artworks stolen by Nazis”. (10.10. 2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/10/dutch-museums-discover-170-artworks-stolen-by-nazis> (15.6.2019.)

⁵² Sarr, F. Savoy, B. „The Restitution of African Cultural Heritage. Toward a New Relational Ethics.” Preuzeto s http://restitutionreport2018.com/sarr_savoy_en.pdf (15.6.2019.)

predmeta afričkim zemljama koji su nabavljeni neetičnim načinima tijekom kolonizacije.⁵³ Macron je pod utjecajem izvješća Sarra i Savoya o afričkim predmetima u europskim muzejima odlučio kako će 26 predmeta koje je francuska vojska uzela iz Benina 1982. godine, a koji se nalaze u Musée de Quai Branly, što prije biti vraćena zemlji njihovog podrijetla,⁵⁴ ali Muzej se u vezi toga još nije oglasio.

4.2.2. Podrijetlo i mjere opreza

„Prije nabave moraju se poduzeti mjere opreza da bi se osiguralo da predmet ili primjerak koji je ponuđen na prodaju, kao dar, na posudbu, kao nasljedstvo ili za razmjenu, nije nezakonito nabavljen u, ili izvezen iz zemlje podrijetla ili bilo koje druge zemlje u kojoj je bio u zakonitom posjedu (uključujući i zemlju u kojoj se nalazi muzej). U tom smislu mjere opreza trebale bi ustanoviti povijest predmeta počevši od pronalaženja ili proizvodnje.”⁵⁵

4.2.2.1. Primjeri

Metropolitan muzej u New Yorku je svojom nabavom zlatnog sarkofaga namijenjenog Nedjemankhu, višem svećeniku božanstva Heryshefa (Slika 1), pokazao kako postoji veliki problem u muzejskom svijetu prilikom potvrđivanja podrijetla objekata koji se nabavljaju. Naime, taj Muzej je kupio sarkofag od pariškog trgovca umjetninama koji je lažirao dokumente o podrijetlu i papire koji potvrđuju da je izvezen prema zakonima. Sarkofag je ukraden i ilegalno izvezen iz Egipta 2011. godine, a Metropolitan muzej ga je kupio 2017. godine.⁵⁶ Muzej je o vraćanju predmeta Egiptu obavijestio javnost na svojim stranicama navodeći kako će nakon ovog događaja revidirati proces nabave predmeta, a ravnatelj muzeja, Max Hollein, je izjavio kako će sam nadgledati reviziju i naglasio je važnost strogih politika sabiranja koje omogućuju da su muzeji uvijek na visokom nivou s obzirom na etično

⁵³ Apollo Magazine. „President Macron calls for French restitution of African heritage.” (29.9.2017.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/president-macron-calls-for-french-restitution-of-african-heritage/> (15.6.2019.)

⁵⁴ Apollo magazine. „Report recommends French museums return looted African artefacts.” (26.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/report-recommends-french-museums-return-looted-african-artefacts/>

⁵⁵ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.” Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

⁵⁶ Moynihan, C. „Met museum to return prize artifact Because it was stolen.” (15.2.2019.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2019/02/15/arts/design/met-museum-stolen-coffin.html>

ponašanje.⁵⁷ Prema podacima sa stranice Metropolitan muzeja, politika upravljanja muzejskim zbirkama je posljednji put revidirana 2015. godine, a u dijelu o potvrdi podrijetla pri nabavi predmeta se navodi kako su potrebna rigorozna istraživanja koja uključuju povijest vlasništva predmeta, zemlje u kojima se predmet nalazio, povijest izložbi predmeta, povijest publikacija o predmetu, pretraživanje baza o ukradenim predmetima, itd.⁵⁸ Državni odvjetnik Cyrus Vance Jr., koji je sudjelovao u istrazi, je u izjavi rekao kako su „čuvari najvažnijih svjetskih artefakata dužni držati svoje nabave pod najvećim mogućim nadzorom.”⁵⁹

Slika 1: Zlatni sarkofag
Nedjemankha

Britanska je vojska 1897. godine tijekom velikog beninskog masakra ukrala četiri tisuće skulptura iz Kraljevstva Benin (Nigerija), a danas se te skulpture nalaze u muzejima u Ujedinjenom kraljevstvu, Njemačkoj, Austriji i SAD-u. Većina skulptura se nalazi u British museum-u koji se nalazi pod lavinom kritika nakon što je odbio vratiti skulpture zemlji njihovog podrijetla, Nigeriji, i ponudio ih jedino na posudbu. Nigerija od 1960. godine, kad je

⁵⁷ Metropolitan Museum of Art. „Metropolitan Museum of Art Returns Coffin to Egypt.” (15.2.2019.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.metmuseum.org/press/news/2019/metropolitan-museum-of-art-returns-coffin-to-egypt>

⁵⁸ Metropolitan Museum of Art. „Collection management policy”. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.metmuseum.org/about-the-met/policies-and-documents/collections-management-policy#acquisitions> (15.6.2019.)

⁵⁹ Moynihan, C. „Met museum to return prize artifact because it was stolen.” (15.2.2019.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2019/02/15/arts/design/met-museum-stolen-coffin.html> (15.6.2019.)

postala neovisna, zahtijeva vraćanje skulptura.⁶⁰ Ravnatelj British museum-a, Hartwig Fischer, je za New York Times izjavio kako je potrebno da se zbirke očuvaju u cjelini.⁶¹ Na stranicama Muzeja ne postoje nikakve službene izjave vezane uz ovaj događaj. Nigerija je također tražila povrat od Muzeja lijepih umjetnosti u Bostonu koji je 2012. godine dobio dio tih skulptura kao dar od američkog kolekcionara Roberta Owena Lehmana. Muzej je pokrenuo istragu u kojoj su nađeni dokumenti koji potvrđuju da se radi o ilegalno izvezenim predmetima. Javnost je o svemu obaviještena na stranicama tog Muzeja te je 2014. godine objavljeno kako je osam predmeta vraćeno Nigeriji. U istoj objavi stoji kako u Muzeju postoji kustos za provjeru podrijetla predmeta te se navodi kako se Muzej drži najvećih profesionalnih standarda s obzirom na podrijetlo i vlasništvo.⁶² Na stranicama Muzeja se nalazi i politika nabave i podrijetla u kojoj izričito piše kako Muzej neće nabavljati predmete koji su ukradeni ili ilegalno izvezeni iz zemlje podrijetla, kršeći zakone te iste zemlje. Također piše da će Muzej temeljito istražiti podrijetlo svih predmeta ponuđenih na dar što uključuje: prikupljanje svih informacija i pisane dokumentacije o povijesti vlasništva predmeta kao i dokumentacije o uvozu i izvozu, provođenje istraživanja o tome postoje li potvrde o vlasništvu te dokumentiranje svih napora istrage popunjavanjem upitnika o podrijetlu.⁶³

Slika 2: Jedna od beninskih skulptura koju je Muzej lijepih umjetnosti u Bostonu vratio Nigeriji

⁶⁰ Armitage, H. „*The 15 Most Contentious Items Held In Museums*” (11.10.2016.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/articles/the-15-most-contentious-items-held-in-museums/> (15.6.2019.)

⁶¹ Nayeri, F. „Return of African Artifacts Sets a Tricky Precedent for Europe’s Museums”. (27.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2018/11/27/arts/design/macron-report-restitution-precedent.html> (15.6.2019.)

⁶² MFA. „Museum of Fine Arts, Boston, Transfers Eight Antiquities to Nigeria”. (26.6.2014.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.mfa.org/news/nigeria-transfer> (15.6.2019.)

⁶³ Museum of Fine Arts Boston. „Acquisitions and provenance policy”. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.mfa.org/collections/provenance/acquisitions-and-provenance-policy> (15.6.2019.)

Još jedan primjer iz Velike Britanije je i skupina predmeta iz Etiopije koje je britanska vojska uzela 1868. godine za vrijeme Abesinkse ekspedicije, odnosno tijekom bitke Maqdala u kojoj je cilj bio osloboditi britanske vojnike koji su bili zarobljeni od strane etiopijskog vladara Tewodrosa II koji je tijekom napada počinio samoubojstvo. Britanska je vojska, oslobodivši zarobljenike, uzela mnoge vrijedne predmete koji su raspoređeni po mnogim britanskim muzejima, a najvredniji su završili u Victoria and Albert muzeju među kojima se posebno izdvaja kruna (Slika 3) koja je najvjerojatnije izrađena u Gondaru i dana kao dar etiopijskoj pravoslavnoj crkvi.⁶⁴ Victoria and Albert muzej je na svojem blogu objavio cijeli članak vezan uz povijest tih predmeta i njihovu nabavu naglašivši kako su svjesni činjenice da su predmeti stigli u Veliku Britaniju i muzeje na izrazito kontroverzan način.⁶⁵ Etiopija je još 2007. godine podnijela zahtjev za vraćanjem predmeta koji su ukradeni tijekom bitke Maqdala, a nalaze se u britanskim muzejima, a ravnatelj Victoria and Albert muzeja je kao najbolje moguće rješenje za to predložio dugoročnu posudbu. Danas se predmeti i dalje nalaze u V&A muzeju.⁶⁶

Slika 3: Kraljevska kruna,
najvjerojatnije izrađena u
Gondoru, Etiopiji

⁶⁴Hunt, Tristram. „Maqdala 1868.” U slobodnom prijevodu preuzeto s: <https://www.vam.ac.uk/blog/museum-life/maqdala-1868> (15.6.2019.)

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Brown, M. „Looted Ethiopian treasures in UK could be returned on loan”. (3.4.2108.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/apr/03/looted-ethiopian-treasures-in-uk-return-loan-victoria-albert-museum> (15.6.2019.)

Pod kritikama se našao i Louvre muzej nakon što je otkriveno da su fragmenti oslikanog zida iz egipatske grobnice koje je Muzej nabavio 2000. i 2003. godine zapravo ukradeni 1980. godine. Prema izjavama tadašnjeg francuskog ministra kulture Frédéric Mitterranda, sumnja u podrijetlo predmeta se javila tek 2008. godine kad su arheolozi ponovno istražili grobnicu iz koje su navedeni fragmenti ukradeni što je dovelo do pitanja zašto istraga o podrijetlu predmeta nije ranije obavljena. Odlučeno je kako će fragmenti biti vraćeni Egiptu, ali ovaj je događaj ipak naveo Egipatski odjel za antikvitete da zabrani bilo kakva arheološka istraživanja Louvreu na terenu Egipta.⁶⁷ Na stranicama Muzeja inače nije moguće naći njihovu politiku sabiranja.

Slika 4: Jedan od fragmenata oslikanog zida kojeg je Louvre vratio Egiptu

⁶⁷ The Associated Press. „Egypt, Demanding Artefacts’ return, cuts ties with Louvre”. (7.10.2009.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2009/10/08/world/middleeast/08egypt.html> (15.6.2019.)

4.2.3. Predmeti ili primjerci nabavljeni neovlaštenim ili neznanstvenim terenskim radom

„Muzeji ne bi trebali nabavljati predmete za koje postoji opravdana sumnja da su dobiveni neovlaštenim ili neznanstvenim terenskim radom ili namjernim uništavanjem ili oštećivanjem spomenika, arheoloških ili geoloških lokaliteta ili vrsta i prirodnih staništa. Također, do nabavke ne bi trebalo doći ukoliko je nalaz zatajen vlasniku ili korisniku zemlje ili odgovarajućim državnim vlastima.”⁶⁸

4.2.3.1. Primjeri

Unatoč ranije spomenutoj politici sabiranja J.Paul Getty muzeja, 1988. Muzej je nabavio kip poznat pod nazivima Cult Statue of a Goddess, Morgantina Venus i Getty Aphrodita (Slika 5). Pretpostavlja se da je kip iskopan u ili blizini ruševina grada Morgantina u Siciliji i ilegalno izvezen iz Italije prije čega je bio rastavljen u dijelove zbog lakšeg prijenosa, a u ruke Getty muzeja došao je preko trgovca umjetninama Symesa za 18 milijuna dolara. J. Paul Getty muzej započeo je privatnu istragu o podrijetlu kipa tek 2006. godine i nakon utvrđivanja da je ilegalno iskopan i izvezen iz Italije, Getty je prvotno predložio da prenese pravo vlasništva na Italiju, ali da kip ostane u Kaliforniji kako bi se provela dodatna istraživanja nad njim, ali je Italija odbila taj prijedlog. Nakon toga, 2007. godine, Getty muzej i talijanske vlasti uspijevaju sklopiti dogovor kojim je odlučeno da se kip vraća u Italiju⁶⁹, a javnost je o tome obaviještena na stranicama Muzeja u zajedničkoj izjavi Muzeja i talijanskih vlasti.⁷⁰ Kip se vratio u Italiju 2010. godine i danas je smješten u Arheološkom muzeju u Aidonu. Taj se kip našao na popisu 26 predmeta koje je Getty vratio Italiji nakon što se ispostavilo da su ih nabavili od sumnjivih trgovaca umjetnina iz Italije i Grčke.⁷¹

⁶⁸ ICOM Hrvatska. „Etički kodeks za muzeje.“ Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

⁶⁹ Chechi, A. Fraccaro, E. Renold, M. „Morgantina Goddess Statue – Italy and J.Paul Getty museum.“ Art Law Center. University of Geneva. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://plone.unige.ch/art-adr/cases-affaires/morgantina-goddess-statue-2013-italy-and-j-paul-getty-museum> (15.6.2019.)

⁷⁰ Brodie, N. „Getty Aphrodite“ (21.8.2012.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://traffickingculture.org/encyclopedia/case-studies/1059/> (15.6.2019.)

⁷¹ Brodie, N. „Getty Museum Returns to Italy (2007)“. (10.4.2015.) U slobodnom prijevodu preuzeto s https://traffickingculture.org/case_note/j-paul-getty-museum-returns-to-italy-2007/ (15.6.2019.)

Slika 5: Cult Statue of a Goddess,
Morgantina Venus ili Getty
Aphrodita

Metropolitan muzej u razdoblju između 1966. godine i 1970. u tri navrata je nabavio tzv. *Lydian Hoard*, vrijedne predmete iz grobnica sela Güre, nekadašnjeg teritorija Lidije, a danas dijela Turske. Godine 1984. dio je tih predmeta stavio u stalni postav, ali s netočnim informacijama, kako bi se, pretpostavlja se, pokušalo prikriti nezakonito podrijetlo. No, istragom se nakon nekog vremena ustvrdilo da je dio muzejskog osoblja Metropolitan muzeja znao pravo podrijetlo predmeta. Muzej je ubrzo od turskih vlasti, koje su utvrdile da se radi o grupi predmeta koja je ilegalno iskopana od strane lovaca na blago i izvezena iz države protivno njezinim zakonima, dobio zahtjev za povratom predmeta. Zahtjev je Metropolitan muzej odbio, nakon čega je Turska pokrenula tužbu koja je povučena tek šest godina kasnije, odnosno 1993. godine nakon što je Metropolitan muzej napokon odlučio vratiti predmete. Danas se ti predmeti nalaze u Uşak muzeju u istoimenom turskom gradu.⁷²

Tijekom ekspedicije Kraljevske mornarice Ujedinjenog Kraljevstva na Uskršnji otok ili Rapa Nui, posada pod vodstvom zapovjednika Richarda Powella nailazi na skulpturu koja je jednim dijelom bila zakopana u zemlju i odlučuju ju iskopati i odvesti u Veliku Britaniju. Unatoč činjenici da je predmet iskopan i izvezen s otoka bez znanja stanovništva otoka, skulptura, znana kao Hoa Hakananai'a (Slika 6), završava u British Museum-u 1896. godine

⁷² Chechi, A. Bandle, A.L. Renold, M. „Case Lydian Hoard – Turkey and Metropolitan Museum of Art,” Art-Law Centre, University of Geneva <https://plone.unige.ch/art-adr/cases-affaires/lydian-hoard-2013-turkey-and-metropolitan-museum-of-art-1/> (15.6.2019.)

kao dar kraljice Viktorije.⁷³ Danas se stanovnici Uskršnjeg otoka nadaju povratku Hoa Hakananai'a naglašavajući njegovu kulturnu, ali i sentimentalnu važnost koju je guvernerka Uskršnjeg otoka, Tarita Alacrón Rapu, iskazala prilikom susreta sa predstavnicima British museuma rekavši: „Mi smo samo tijelo, vi Britanci imate našu dušu.”⁷⁴ O službenim zahtjevima i povratku skulpture ne postoje nikakve obavijesti na stranicama Muzeja.

Slika 6: Hoa Hakananai'a

⁷³ Pitts, M. „The Easter island statues now scattered around the world”. (29.8.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/the-easter-island-statues-now-scattered-around-the-world/> (15.6.2019.)

⁷⁴ Agence France-Presse.. „Easter Island governor begs British Museum to return Moai”. (20.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/20/easter-island-british-museum-return-moai-statue> (15.6.2019.)

5. Zaključak

Za stvaranje što profesionalnijeg rada u muzejima se koriste mnogi dokumenti: politika upravljanja muzejskim zbirnama (politika sabiranja je njen dio), etički kodeksi, misija i poslanje muzeja. Cilj ovih dokumenata je da muzejske aktivnosti uvijek budu na najvišoj profesionalnoj razini kako bi na pravilan način služili zajednici i ispunili svoju ulogu zaštitnika baštine. Velik broj pravila navedenih u ovim dokumentima je povezan s nabavom muzejskih predmeta. Cilj tih pravila je osigurati što ispravniju i etičniju nabavu, a to je posebno opisano u ICOM-vom etičkom kodeksu za muzeje kojeg se danas pridržava veliki broj muzeja. Uz etičke kodekse tu je i UNESCO-va Konvencija o načinima zabrane i sprječavanju ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima koja je donesena s zbog velikog broja ukradenih predmeta na tržištu umjetninama koji su bili nuđeni i javnim institucijama među kojima su bili i muzeji, a cilj joj je nabavu takvih predmeta smanjiti na minimum. Ipak, uz sva pravila i standarde i dalje postoje primjeri neetične nabave muzejskih predmeta, čak i među vrlo poznatim muzejima koji imaju detaljno opisane politike nabave predmeta, ali i dalje ne provode dovoljno stroge istrage podrijetla predmeta i povijesti njegova vlasništva, odnosno provode ih tek kad su pod pritiskom zemalja koje tvrde da su predmeti ukradeni ili ilegalno izvezeni. Također, postoji mnogo primjera nabave iz dalje prošlosti koji se prema današnjim standardima i prema ICOM-ovom Etičkom kodeksu za muzeje smatraju neetičnima kao što su npr. predmeti nabavljeni tijekom kolonizacije, odnosno ukradeni od strane kolonizatorskih sila i izvezeni iz zemalja njihovog podrijetla bez dozvole te zemlje. Danas javnost sve više počinje izražavati nezadovoljstvo takvom nabavom predmeta i stvara pritisak na muzeje koji sadrže takve predmete da ih vrate zemljama njihova podrijetla. Kako javnost ne bi izgubila povjerenje u muzeje, potrebno je da svi zaposlenici rade prema etičkim standardima muzeja, da postoje kazne za one koji ne rade po propisima i da za svaku nabavu muzej ima potpunu i ispravnu dokumentaciju koja potvrđuje da je predmet nabavljen prema etičkim uvjetima.

6. Literatura

Agence France-Presse.. „Easter Island governor begs British Museum to return Moai”. (20.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/20/easter-island-british-museum-return-moai-statue> (15.6.2019.)

American Alliance of Museums. „Ethics, standards and professional practices.” U slobodnom prijevodu pruzeto s <https://www.aam-us.org/programs/ethics-standards-and-professional-practices/ethics/> (15.6.2019.)

Apollo Magazine. „President Macron calls for French restitution of African heritage.” (29.9.2017.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/president-macron-calls-for-french-restitution-of-african-heritage/> (15.6.2019.)

Apollo magazine. „Report recommends French musuems return looted African artefacts.” (26.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/report-recommends-french-museums-return-looted-african-artefacts/>

Armitage, H. „The 15 Most Contentious Items Held In Museums” (11.10.2016.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/articles/the-15-most-contentious-items-held-in-museums/> (15.6.2019.)

Boffey, D. „Dutch museums discover 170 artworks stolen by Nazis”. (10.10. 2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/10/dutch-museums-discover-170-artworks-stolen-by-nazis> (15.6.2019.)

British musuem. „Acquisition of objects for collection.” U slobodnom prijevodu preuzeto s https://www.britishmuseum.org/pdf/Acquisitions_objects_collection_policy_Dec_2018.pdf (15.6.2019.)

Brodie, N. „Getty Aphrodite” (21.8.2012.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://traffickingculture.org/encyclopedia/case-studies/1059/> (15.6.2019.)

Brodie, N. „Getty Museum Returns to Italy (2007)”. (10.4.2015.) U sobodnom prijevodu preuzeto s https://traffickingculture.org/case_note/j-paul-getty-museum-returns-to-italy-2007/ (15.6.2019.)

Brown, M. „Looted Ethiopian treasures in UK could be returned on loan”. (3.4.2108.) U sobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/apr/03/looted-ethiopian-treasures-in-uk-return-loan-victoria-albert-museum> (15.6.2019.)

Cechi, A. Fraccaro, E. Renold, M. „Morgantina Goddess Statue – Italy and J.Paul Getty musuem.” Art Law Center. University of Geneva. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://plone.unige.ch/art-adr/cases-affaires/morgantina-goddess-statue-2013-italy-and-j-paul-getty-museum> (15.6.2019.)

Cechi, A. Bandle, A.L. Renold, M. „Case Lydian Hoard – Turkey and Metropolitan Museum of Art,” Art-Law Centre, University of Geneva <https://plone.unige.ch/art-adr/cases-affaires/lydian-ward-2013-turkey-and-metropolitan-museum-of-art-1/> (15.6.2019.)

Edson, G. „Museum Ethics“. London: Routledge, 1997.

Hunt, Tristram. „Maqdala 1868.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s: <https://www.vam.ac.uk/blog/museum-life/maqdala-1868> (15.6.2019.)

ICOM. „Ethics of acquisition.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <http://archives.icom.museum/acquisition.html> (15.6.2019.)

ICOM. „History of ICOM.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom/> (15.6.2019.)

ICOM. „Missions and objectives.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://icom.museum/en/about-us/missions-and-objectives/> (15.6.2019.)

ICOM Croatia. „Etički kodeks za muzeje.“ Preuzeto s: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (15.6.2019.)

ICOM Croatia. „Etički kodeks za prirodoslovne muzeje“. Preuzeto s <http://www.icom-croatia.hr/arhiva/eticki-kodeks-za-prirodoslovne-muzeje/> (28.6.2019.)

ICOM Croatia. „History & Heritage.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <http://www.icom-croatia.hr/en/o-nama/povijest-i-bastina/> (15.6.2019.)

ICOM Croatia. „ICOM in brief.“ U slobodnom prijevodu preuzeto s <http://www.icom-croatia.hr/en/icom/icom-ukratko/> (15.6.2019.)

Macdonald, S. „A companion to museum studies“. New Jersey: Bleckwell Publishing. (2006.) str. 433

Malaro, Marie C., „A Legal Primer on Managing Musuem Collections“. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1985.

Metropolitan Museum of Art. „Collection management policy“. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.metmuseum.org/about-the-met/policies-and-documents/collections-management-policy#acquisitions> (15.6.2019.)

Metropolitan Musuem of Art. „Metropolitan Musuem of Art Returns Coffin to Egypt.“ (15.2.2019.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.metmuseum.org/press/news/2019/metropolitan-museum-of-art-returns-coffin-to-egypt>

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. „Zakon o muzejima“. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_61_1267.html (15.6.2019.)

Ministarstvo kulture. „Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacija.“ Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (28.6.2019.)

Museale Verwervingen vanaf 1993. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.musealeverwervingen.nl/> (15.6.2019.)

Museum of Fine Arts Boston. „Acquisitions and provenance policy”. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.mfa.org/collections/provenance/acquisitions-and-provenance-policy> (15.6.2019.)

Museum of Fine Arts Boston. „Museum of Fine Arts, Boston, Transfers Eight Antiquities to Nigeria”. (26.6.2014.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.mfa.org/news/nigeria-transfer> (15.6.2019.)

Muzejski dokumentacijski centar. „Preporuke za rad u muzeju“. Preuzeto s: http://www.mdc.hr/UserFiles/File/propisi,smjernice,upute/Preporuke%20za%20rad%20u%20muzeju_zadnja%20verzija.pdf (15.6.2019.)

Moynihan, C. „Met museum to return prize artifact Because it was stolen.” (15.2.2019.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2019/02/15/arts/design/met-museum-stolen-coffin.html>

Nayeri, F. „Return of African Artifacts Sets a Tricky Precedent for Europe’s Museums”. (27.9.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2018/11/27/arts/design/macron-report-restitution-precedent.html> (15.6.2019.)

Pinkerton, L.F. „Museums Can Do Better: Acquisitions Policies Concerning Stolen and Illegally Exported Art”, 5 Jeffrey S. Moorad Sports L.J. 59 (1998). Str. 60. U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1212&context=mslj> (15.6.2019.)

Pitts, M. „The Easter island statues now scattered around the world”. (29.8.2018.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.apollo-magazine.com/the-easter-island-statues-now-scattered-around-the-world/> (15.6.2019.)

Sarr, F. Savoy, B. „The Restitution of African Cultural Heritage. Toward a New Relational Ethics.” Preuzeto s http://restitutionreport2018.com/sarr_savoy_en.pdf (15.6.2019.)

The Associated Press. „Egypt, Demanding Artefacts’ return, cuts ties with Louvre”. (7.10.2009.) U slobodnom prijevodu preuzeto s <https://www.nytimes.com/2009/10/08/world/middleeast/08egypt.html> (15.6.2019.)

Tiflološki muzej. „Politika upravljanja muzejskim zbirkama.“ Preuzeto s: <http://www.tifloloskimuzej.hr/page.aspx?id=28> (15.6.2019.)

UNESCO. „Countries share good practices to combat illicit trafficking of cultural property”. u slobodnom prijevodu preuzeto s <https://en.unesco.org/news/countries-share-good-practices-combat-illicit-trafficking-cultural-property> (15.6.2019.)

UNESCO. „Ethical standards in museums.” U slobodnom prijevodu preuzeto s: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/Ethical-Standards-in-Museums.pdf> (15.6.2019.)

UNESCO. „Illicit Trafficking of Cultural Property.” u slobodnom prijevodu preuzeto s <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/1970-convention/> (15.6.2019.)

Vujić, Ž. „Kvaliteta i politika sabiranja“. *Informatica Museologica*, vol.33, No. 3-4 (2002.)

Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=207223
(15.6.2019.)

Popis slika:

Slika 1: Zlatni sarkofag Nedjemankha (preuzeto s:

<https://www.nytimes.com/2019/02/15/arts/design/met-museum-stolen-coffin.html>, 28.6.2019.)

Slika 2: Jedna od beninskih skulptura koju je Muzej lijepih umjetnosti u Bostonu vratio Nigeriji (preuzeto s: <https://www.mfa.org/news/nigeria-transfer>, 28.6.2019.)

Slika 3: Kraljevska kruna, najvjerojatnije izrađena u Gondoru, Etiopiji (preuzeto s: <https://www.vam.ac.uk/blog/museum-life/maqdala-1868>, 28.6.2019.)

Slika 4: Jedan od fragmenata oslikanog zida kojeg je Louvre vratio Egiptu (preuzeto s: <https://www.theguardian.com/world/2009/dec/14/france-louvre-returns-egypt-relics>, 28.6.2019.)

Slika 5: Cult Statue of a Goddess, Morgantina Venus ili Getty Aphrodita (preuzeto s: <https://traffickingculture.org/encyclopedia/case-studies/1059/>, 28.6.2019.)

Slika 6: Hoa Hakananai'a (preuzeto s:

https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=12842001&objectId=512302&partId=1, 28.6.2019.)

Neetična nabava muzejskih predmeta

Sažetak

Ovaj se završni rad bavi pitanjem neetične nabave muzejskih predmeta, odnosno pitanjem nabave koja krši standarde i načela navedene u ICOM-ovom etičkom kodeksu za muzeje, ponajviše načela pod 2.2. Pravo vlasništva, 2.3. Podrijetlo i mjere opreza te 2.4. Predmeti ili primjerci nabavljeni neovlaštenim ili neznanstvenim terenskim radom. U radu je prvo ukratko opisana nabava predmeta te odnos etike i muzeja, a kasnije su analizirani i predstavljeni primjeri slučajeva neetične nabave predmeta iz dalje i bliže prošlosti, odnosno primjeri koji se prema današnjim standardima smatraju neetičnima. (kao npr. predmeti nabavljeni tijekom kolonizacije, predmeti koji su ratni plijen itd.) Uz primjere je opisano kako je muzej pristupio činjenici da je predmet neetično nabavljen, kako je definirana i postoji li uopće politika nabave odnosno sabiranja tog muzeja koji sadrži takve predmete, priznaje li muzej svoju pogrešku i komunicira li je javnosti te je li određeni predmet izlučen iz fundusa i vraćen onima koji imaju pravo na njega.

Ključne riječi: etički kodeks, muzeji, muzejski predmeti, nabava, politika sabiranja

Unethical acquisition of museum objects

Summary

This BA thesis deals with the issue of unethical acquisition of museum objects, that is, a issue of acquisition that violates the standards and principles set out in ICOM's Code of ethics for museums, mostly the principles under 2.2. Valid title, 2.3. Provenance and Due Diligence, 2.4. Objects and Specimens from Unauthorised or Unscientific Fieldwork. Firstly presented in the thesis is a short description of acquisition of objects and a connection between ethics and museums and later are analyzed and presented examples of instances of unethical acquisitions of objects from the further and closer past, examples that are considered unethical according to the present standards (such as objects acquired during colonization, objects that are war prey etc.) With the examples it is described how museum has handled the fact that the object is unethically acquired, does that museum has the acquisition policy and how is it defined, does museum acknowledges the mistake, does it communicate it to the public and is the object deaccessioned from the collection and returned to those who have the right to it.

Key words: code of ethics, museums, museum objects, acquisition, acquisition policy